

3
SYNOPSIS
HISTORICO - CRITICA

DE
ORTU, PROGRESSU, FATIS, INSTAU-
RATIONE ATQUE USU HODIERNO
LINGUAE HEBRAICAE, EJUS-
QUE SUBSIDIIS.

QUAM
UNA CUM SELECTIS EX LIB. I. MOSIS POSITIO-
NIBUS PHILOLOGO - SCRIPTURISTICIS

A. D. T. O. M.

P R A E S I D E

PRO SUPREMA LAUREA. THEOL.

P. JOANNE A CRUCE,

ORD. CARMEL. DISCALC. IN ALMA ET ANTIQUIS-
SIMA UNIVERSITATE HEIDELBERGENSI

LL. OO. PROFESS. P. O.

PRO
CONSEQUENDA PRIMA LAUR. THEOL.
PUBLICO ERUDITORUM TENTAMINI

SUBMITTIT

P E T R U S H U M M E L,

BELLHEMIENSIS,

PHILOSOPHIAE MAGISTER, SERENISSIMI AC POTENTISSIMI

PRINCIPIS ELECTOR. PALAT. ALUMNUS, ET TITULARIS

CLERICUS SS. THEOL. AC SS. CANONUM

AUDITOR.

HEIDELBERGAE IN AULA ACADEMICA

DIE *IV* AUGUSTI, ANNO MDCCLXXXVI.

Ex Officina JOAN. BAPT. WIESEN, Univerf. Typogr.

*Salviano Heilm Leis
cum eodem fonte*

A. P. Denique cum salute

340
Bibl. 406

Hanc de Lingua Hebraea, ejusque subsidiis Synopfin literariam non doctis, consummatisque s. studii philologici Magistris, sed neo-philebraeis, potissimum illis, quibus grandiora ejusdem argumenti volumina vel comparandi, vel legendi facultas deficit, scriptam atque dicatam esse, vel solus hujus loquitur conspectus: plura interim de hocce argumento (donec de singulis ejus partibus uberius differendi scribendive detur occasio) aut etiam pro sua sentiendi libertate, nostris adsertis forsan obposita desideranti subpeditabunt Walton proleg. in Biblia polygl. Leusden Philo. Hebr. Richardi Simonis Histoire critique du V. T. Ludovici Capell. Critic. Sac. Carpzov. Critic. sac. V. T. Monsperg. Infit. Hermenevt. aliique tum philologi, tum critici s.

S

HIST

ORTU, P
TIONE

Lingua

be condit
recte stat

* Sunt

fusionem p
miliae &

ante hanc

Linguae C

quidem si

nennisi ab

S Y N O P S I S
HISTORICO - CRITICA

D E

ORTU, PROGRESSU, FATIS, INSTAURA-
TIONE AC USU HODIERNO LINGUAE
HEBRAEAE, HUIUSQUE
SUBSIDIIS.

§. I.

Lingua hebraea omnium, quae ab or-
be condito florere, linguarum prima
recte statuitur *

Lingua-
rum pri-
ma he-
braea.

* Sunt, qui hanc post linguarum con-
fusionem primum ortam, eamque soli Fa-
miliae & posteris *Heber* propriam fuisse,
ante hanc vero aliam sub nomine vulgari
Linguae Orientis obtinuisse defendant; qui
quidem si primae linguae nomen *Hebraeae*
nonnisi ab *Hebero* post diluvium inditum

A 2

velint,

velint, nos quoque sibi consentientes infra §. VII. habebunt: si vero linguam a sic dicta *hebraea* plane diversam ab orbe condito ad linguarum confusionem usque in Oriente viguisse existiment, eorum opinioni solidis rationibus haud suffultae refragari, & hebraeae prae aliis primatum cedere nos cogunt partim communior VV. & RR. Philol. praesertim S. Hieron. Com. in Soph. C. III. linguam hebraeam omnium aliarum *Matrem* compellantis sententia, partim mira ejusdem *simplicitas*, *puritas*, simul & *foecunditas*, ceu manifesti antiquitatis indices: tum & vel maxime Nomina propria primis hominibus, Patriarchis, aliisque rebus singularem ob eventum passim imposita, quorum ratio in sola lingua hebraea ex ipso etymo congrue redditur, in aliis linguis frustra quaerenda; eoquod ejusmodi nomina in aliud idioma translata aut nullum, aut saltem non eundem, quem in hebraeo habent, significatum obtinent.

§. II.

Author. Hanc primus hominum Parens divinitus edoctus fuisse verosimilius videtur *

* Cum

* Cum teste experientia nulla lingua homini a natura congenita sit, prone sequitur, quamcunque vel propria meditatione, vel peculiari Dei, hominumve institutione acquirendam esse: linguae enim cujusdam inventionem vires naturae humanae haud excedere, sententiae Adamum ipsum primae linguae authorem statuentis argumenta videntur saltem evincere: re ipsa tamen illam qualemcunque etiam, proprio Marte ab Adamo comparatam fuisse, ut credamus, nemo nobis facile persuaferit; vix enim a nobis impetrare poterit, ut Adamum a Deo indubie in statu perfecto conditum, & ad vitam socialem destinatum, adeoque cunctis necessariis corporis animaeque dotibus (quibus facultas loquendi praeprimis adnumeranda venit) jam ditatum, aut velut infantem penitus elinguem, aut certe perdifficili, atque protracto linguae cujusdam, qua internos mentis conceptus eloqui posset, adinveniendae studio sollicite diu insudantem nobis effingamus: primum namque creatrici Dei cuncta suaviter disponentis sapientiae: alterum vero Mosis, Adamum vix conditum colloquia cum Deo miscentem, animantibus nomina con-

grua imponentem enarranti repugnare videtur.

§. III.

Propa-
gatio.

Adami posteros ejus linguam partim institutione, partim imitatione procul dubio haufisse subponimus *

* Haec enim sunt ordinaria linguas ad alios propagandi media, quae dum subpetunt atque sufficiunt, de insolitis haud cogitandum est: hanc ipsam tamen linguam pro illis rerum initiis, temporisque angustiis rudem adhuc, valdeque imperfectam fuisse non inficiamur.

§. IV.

Incre-
mentum.

Aucto subinde genere humano non potuit non augeri quoque communis hominum lingua *

* Sub nomine *incrementi* intelligimus novum novarum vocum significatum ad novos, diversosque animi conceptus apte exprimendos stabilitum; dum igitur Moses

L. I.

L. I. cc. IV, V, & VI nobis enarrat, utriusque fratris *Caini* & *Seth* posteros in numerosam admodum hominum multitudinem jam excrevisse, artes subin varias pro vita commode ducenda primum detectas, ad harum exercitium apta varii generis instrumenta inventa fuisse; ecquis porro dubitabit pro conservando mutuo societatis vinculo nova quoque, suadente ita necessitate, excogitata fuisse vocabula, queis novas rerum plurimarum, quarum nulla antehac sive notitia, sive experientia praecefferat, ideas homines sibi mutuo exprimerent?

§. V.

Unica eaque hebraea omnium lingua Unitas.
ante & post diluvium per 18 fere saecula
perduravit usque ad confusionem babelicam *

* Videtur hoc aperte colligi ex I. Mof. C. XI. 1. ויהי כל־הארץ שפה אחת ודברים אחדים
h. e. *Erat autem universa terra labii unius, & sermonum eorundem.* — item ibidem ex v. 6. הן עם אחד ושפה אחד לכלם *ecce*

unus est populus, & labium unum omnibus. — Quae quidem Mosis verba ad solum animorum consensum ab aliis immerito restringuntur; cum in contrarium nullibi vel leve etiam distinctae ab hebraea linguae in Oriente ante diluvium obtinentis vestigium adpareat; quin potius homines ex eadem stirpe descendentes, utut etiam frequentes & in varios Orientis tractus dispersos, mutuo tamen societatis & commercii vinculo inter se adhuc connexos, accedente simul longissima Patriarcharum veterum vita, eadem quoque, quam §. I. omnium primam tuemur, lingua uti & debuisse & facile potuisse videtur manifestum. — Contententi fortassis diversas saltem ejusdem dialectos ob longiora temporis, atque locorum intervalla tandem inventas fuisse, vehementer haud reluctabimur.

§. VI.

Linguarum pluralitas.

Occasione ceptae turris & civitatis Babel Lingua haecenus unica a Deo confusa * in plures demum abiit **

* Linguae confusio medium Deo prae aliis magis — oportunum videbatur, quo
Noa-

Noachi po
Sennar te
cem divelle
dispergere
isthaec con
literato ne
versoque
adientium
literarum
ratione) a
bus, pro
** Uti
mina lingu
turum defir
alii plures
rantur.

Non
ne, Ling
fisse credi
Heberis
lius aud
lyraelitic

Noachi posteros ab opere ejusmodi in terra *Sennaar* temere cepto impedire, a se invicem divellere, inque varias Orbis regiones dispergere facile posset. Modus vero, quo isthaec confusio peracta fuerit, (utrum oblitterato nempe priori vocum significatu, diversoque diversis tam loquentium, quam audientium conceptibus indito, an soni, literarumque permixtione, aut alia quavis ratione) aliis (Mose silente) alia opinantibus, pro certo nequit determinari;

** Uti neque five numerus, five nomina linguarum è confusione recens enatarum definiri certo queunt, dum alii LXX, alii plures, pauciores alii inde ortas augurantur.

§. VII.

Non obstante hac linguarum confusione, Lingua primaeva conservatur, & hebraea vocatur. Lingua primaeva invariata permansisse creditur penes familiam & posteros *Heberi*: * unde *hebraea* posthac probabilius audiit, ** lingua quoque *Sancta*, *Israelitica*, *Judaica* subin compellata ***

* Partim, quia *Heberi* posteri, post aliorum in varias Orbis partes dispersionem, eam, quam antea incoluerant, regionem idemque Clima, e cujus mutatione linguas quoque mutari facile ipsa docet experientia, non admodum variarunt: partim quia avito Dei cultu, in *Heberi* posteris potissimam partem perseverante primæva quoque lingua, qua ille ordinabatur, ab his retenta simul fuisse jure præsumitur, ita tamen, ut hanc ipsam linguam ad vicinos populos ob mutuam commercium successive propagatam denuo fuisse, ultro fateamur.

** Alii cum *Waltono Proleg. III.* Originem nominis *hebraeae* linguae repetunt ab Abrahamo Jordanem transeunte, ideoque עברי h. e. transitore vocato: verum haec si valeret ratio, potius עובר, quam עברי compellendus fuisset; rectius igitur nomine patronymico עברי h. e. *hebraeus* jam ante vocatus statuitur; tanti enim momenti non videtur fuisse Jordanis transitus, ut aut ipsi *transitori* Abrahamo, aut ejus posteris nomen inde peculiare inditum credamus; aequo namque jure posteris ipsius Loth, Ammonitæ nempe & Moabitæ post Jordanis tran-

fitum quoque עברים vocari debuissent, quod tamen factum fuisse nullibi legitur: neque huic ceu merae de nomine liti diu immorandum censemus.

*** Quo ex fundamento specialis *sanctitatis* praerogativa linguae hebraeae prae aliis debeat, definire haud possumus: quaecumque etenim ab aliis hujus rationes adferuntur, nobis id genus tituli haud evincunt: sive namque is repetatur a sanctitate *Autoris*, ipsius Dei, sive *subjecti*, populi nempe judaici, cui haec lingua diu fuit vernacula, sive tandem *objecti*, puta, religionis ea mediante primum revelatae atque propagatae, sive a variis, quae in illa latere perperam creduntur, mysteriis; pari jure lingua quoque graeca, utpote qua plerique N. T. libri primitus conscripti fuere, iisdem ex causis, prout consideranti facile adparebit, *sancta* compellanda foret; cujus tamen tituli honore ea haecenus insignita nunquam fuit; ex quo prone consequitur, isthunc *sanctitatis* titulum atque privilegium, quo lingua hebraea gaudere jactatur, soli Judaeorum sibi nimium hac de lingua eblandientium arrogantiae, atque superstitioni suam debere originem.

§. VIII.

§. VIII.

Perfectio,
& ultima
linguae
hebraeae
aetas.

Floruit lingua hebraea universim annis circiter 3416 in posteris *Heberi*, Abrahamo, Isaaco & Jacob; item sub regibus Israelis & Judae ad Captivitatem Babyloniam usque *

* Summam, quae eidem unquam obtigit, perfectionem inde a tempore Mosis repetendam esse, eamque aevo Davidis, Salomonis, & seqq. adhuc conservatam fuisse, testantur praeclarissima illorum monumenta in fonte hebraeo ad nos usque, Deo ita providente, propagata.

§. IX.

Ejus exitium.

Post Captivitatem Babyloniam lingua hebraea desiit esse Judaeis popularis atque vernacula, praevalente sensim Lingua Chaldaea *

* Dura Judaeorum sub regibus Babyloniorum 70 annorum Captivitas, linguae hebraeae haecenus florentissimae non potuit
non

non fieri summe exitialis: nihil enim populis devictis magis est connaturale, quam aut sponte, aut cogente ita necessitate imitari linguam, moresque Victorum suorum; haud igitur mirandum, si Judaei ob quotidianum tanto tempore cum Chaldaeis commercium linguae maternae successive obliti, & Chaldaeae magis assuefacti fuerint, adeo quidem, ut e captivitate postea reduces e vulgo Judaei (penes doctiores enim, scribas & sacerdotes linguam hebraeam pariter corruptam, aut plane oblitteratam fuisse absque veri specie praetenditur) interprete chaldaeo opus haberent ad ea, quae sacris in libris hebraice conscripta erant, intelligenda; regressis vero in patriam Judaeis spem restaurandi linguam avitam denuo succidit iterata Regum tum Syriae tum Aegypti in Palaestinam irruptio, ac tandem totalis reipublicae judaicae ruina, paulo post aevum nascentis Christi infecuta.

§. X.

Nunquam tamen lingua hebraea penitus oblitterata fuit *

Reliquiae
linguae
hebraicae.

* Huic

* Huic namque excolendae, ejusque peritiae comparandae sedulam navarunt operam Judaeorum adhuc superstitem Magistri, legisque Doctores, qui erectis post Christi tempora, tum in Babylonia, tum in Palaestina scholis publicis linguam hebraeam suos docere nunquam non laborarunt; donec Muhammedanis circa A. C. 636. Syriam ac Palaestinam occupantibus, scholasque eorum destruentibus ad Hispanos confugere coacti, ibi saeculis subsequenter notitiam linguae hebraeae etsi non adeo *purae* inter suos propagarent, utpote studio talmudico magis, quam biblico sub id temporis addicti. — Tandem methodum grammaticas, licet adhuc imperfectas, cujus R. Saadias Gaon primus author fertur, a Saracenis circa saeculum X. edocti, peritiae linguae hebraicae, & facilius, & purius promovendae studebant. — A primis vero nascentis Ecclesiae saeculis (si Originem saec. III, Epiphanium & Hieronymum saec. IV excipias) ad saec. XIII & XIV usque inter literatos christianos vix aliquis occurrit, penitiori quadam linguae hebraeae scientia commendatus — sed

§. XI.

Saeculo XIV tandem, neglecta LL. OO. uti & reliquarum fere literarum inter Christianos studia laetius coeperunt reflorescere *

Instauratio studii ling. hebr. univ. sim.

* Ansam his procul dubio praebuere tum frequens Judaeorum hebraice doctorum ad religionem christianam conversio, tum & potissimum Academiae pluribus in provinciis felici auspicio erectae, quibus & antiquissima nostra Academia Heidelbergensis hoc ipso anno quartum jam Jubilaeum celebratura merito adnumeranda venit, in quibus ut catholici instituerentur Magistri, qui Linguas OO. publice docerent, Conc. Vienn. sub Clemente V. A. 1311. saluberrime decrevit; tum etiam Ars typographica promovendis litterarum quarumcunque studiis apprime favens saec. XV felicissime adinventata.

§. XII.

A saeculo XVI & subseq. peritia Linguarum OO. in Germania uberius demum propagata fuit *

LL. OO. studium in Germania.

* Ex

* Ex historia enim literaria fati constat, ab hocce tempore epocham Musis magis amicam denuo illuxisse, tuncque praecipue, quando bellis in Germania ob Religionis dissidia infauste exortis, tandemque Numine propitio iterum sopitis, bonarum artium, ac scientiarum quarumcunque studia ferventius instaurari cepta fuere, quae inter Linguis quoque exteris, praecipue Orientis profundius addiscendis cura minime postrema impensa vel ideo fuit, ut illarum ope anceps per saepe, quem versiones exprimere videbantur, S. Scripturae sensus ex ipsis fontibus & facilius, & certius obtineri posset; dum enim obortas circa fidem controversias non nisi ex Verbo Dei scripto solis in fontibus incorrupte, ut putabatur, servato dirimendas a religione catholica alieni exigent, utrique dissidentium parti necessaria in hunc finem fuit peritia illarum linguarum, quibus S. Scripturae libri primitus exarati, simulque expositi fuere; hancque peritiam solidum linguae primaevae ceterarumque huic cognatarum studium unice subpeditare poterat. — Atque inde id tandem effectum, ut in Germania sine provinciarum exterarum invidia linguae Orientis

tis tam illae, quae hodie adhuc ibi florent, quam dudum emortuae & prioribus, & nostro praesertim, quod vivimus, eruditissimo saeculo, maximo rei literariae emolumento felicissime reviviscerent; id quod innumera, quae pro eruendo genuino S. Scripturae sensu hodie jam extant hujus argumenti opera philologica, critica & exegetica, differtissime eloquuntur. — Atque in hoc ipso laudatissimo Linguarum OO. studio non minimam meritorum partem DD. Protestantibus deberi nemo est, qui, nisi invidet, non videat. — Circa id temporis ling. hebr. & graecae peritia inter germanos inclaruit primusque Gram. hebr. cum lexico conscripsit *Joannes Reuchlinus* sive *Capnio Badensis*, Phorcenii an. 1454 natus, & an. 1521 Stutgardiae denatus.

§. XIII.

Plerique S. Scripturae V. T. libri **Ca-** Librí hebraeo
none Esdrino contenti lingua hebraea **idiomate**
conscripsi primitus fuerunt * **scripti.**

* Exceptis Jer. C. X - II. Dan. C. II.
a v. 4. usque ad C. VII. Esdrae C. IV.

B

a. v. 8.

a v. 8. usque ad C. VI. v. 19. & C. VII. a v. 12. usque ad v. 27. Chaldaice exaratis; praeter recensitos frustra quis alios adhuc libros idioma pure hebraeo expressos hodie quaesierit.

§. XIV.

Divisio
librorum
V. T.

Generali divisione, ordine in Bibliis hebraeis recepto in *Legem* * *Prophetas* ** & *Hagiographa* *** dispescuntur.

* Hebraeis תורה dictam, sub qua quinque libri Mosis seu Pentateuchus comprehenduntur.

** Nempe quatuor *priores* hebr. נביאים scilicet libr. Josue, Judicum, ראשונים 2 Samuelis, & 2 Regum. Et quatuor *posteriores* hebr. אחרונים dictos, nempe Isaiam, Jeremiam, Ezechielem, & 12 Prophetas minores.

*** Hebr. כתובים sicque vocantur Psalmi, Proverbia, Job, Canticum canticorum, Ruth, Threni, Ecclesiastes, Esther, Daniel, Esdras, Nehemias, & duo libri Chronicorum; extra Canonem Esdrae habentur

bentur adhuc, Tobias, Judith, Chaldaeo, Baruch, Ecclesiasticus, *hebraeo vel chaldaeo* potius: liber sapientiae, & II. Machab. *graeco idomate* juxta saniores plurium criticorum conjecturas primum conscripti.

§. XV.

Libri V. T. ante captivitatem Babilonicam Characteribus Samaritanis probabilius consignati fuerunt *

Primi
ling. hebr.
characteres.

* Ita enim S. Hieron. antiquitatum hebraearum optime gnarus in Prologo galeato hanc in rem scribit: *Certum est, Esdras scribam legisque Doctorem, post captam Hierosolymam, & instaurationem templi sub Zorobabele alias literas reperisse, quibus nunc utimur: cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebraeorum Characteres fuerint: illi proin characteres, queis Biblia hebraea hodie exarata leguntur, verius assyrii sive chaldaei, quam hebraei dicendi, ab Esdra libros S. post captivitatem babilonicam restaurante adhibiti, utpote Judaeis magis noti familiaresque: literis antiquis seu Samaritanis, Cuthaeis, hoc est, Sa-*

maritis ceu infensissimis Judaeorum hostibus eum in finem relictis, ut vel ipsum adeo literarum commercium, haecenus cum illis commune, posthac rescinderetur. Porro antiquiorem literarum Samarit. prae chaldaeis aetatem inter alia testantur *Sicli* hebr. ante captivitatem babyloniam cusi, & ex ruderibus Hierosolymae varie effossicum inscriptione: *Siclus Israelis, Hierusalem sancta*: sicut & rudis ac simplex characterum Samarit. figura, antiquitatis eorum index haud obscurus &c. duplicem vero ante captivitatem inter Judaeos obtinuisse characterem, alterum sacrum, nempe hodiernum chaldaicum, profanum alterum five Samaritanum, inane Rabbinorum figmentum nobis videtur. Plura de hocce themate volenti dabunt Lud. Capell. de antiq. lit. hebr. Joh. Morin. in Pent. Samar. Exercit. II. c. 3. Sect. 4-5. Walton Proleg. III aliique.

§. XVI.

Puncto-
rum voca-
lium Ori-
go.

Puncta vocalia textus hebraei una cum ceteris notis maforethicis neque Mofi neque Esdrae * sed multo recentioris

tioris aevi authoribus suam debent originem **

* Si scriptores sacri Moses, aliique Prophetæ Esdra priores juxta §. præc. usi sint caractere Samaritano, hi saltem punctorum vocalium authores, nisi per summam imprudentiam statui nequeunt: cum liquido constet, linguam Samarit. ejusmodi punctis semper caruisse. Sed nec Esdrae tamquam auctori ea vindicari posse viris vix non omnibus aliqua eruditionis hebraeae & critices fama conspicuis hodie exploratum est; Mose proin Esdraque multo juniorem punctorum vocalium aetatem nobis evincunt sequentes fere rationes:

a. *Silentium* tum antiquorum PP. Originis, Hieronymi, aliorumque, qui antiquitates hebraicas oculo indefesso scrutati fuerunt: tum & scriptorum Talmudicorum & Cabbalistarum praesertim ibi, ubi de ejusmodi punctis, si extitissent, mentionem necessario ingerere, & controversam saepe lectionem ope illorum decidere facile potuissent simul, & debuissent.

β. Testimonium doctiss. Rabb. *Aben Esrae*, *Kimchi in Michlol* &c. quos refert *Elias*

Levita in suo ספר מסורת המסורת simulque pluribus erudite ostendit, sapientes Tiberiadis punctorum primos esse aucthores.

- γ. Frequens antiquarum versionum τωv ó, Paraphr. chald. cum moderno hebraeo textu dissensus, ex diversa lectione ob punctorum olim defectum si non unice, saltem plurimam partem oriundus.
- δ. Variantes lectiones per קרי וכתוב in Bibliis indicatae, quae Esdrae quasi rectae scriptionis aut lectionis ignaro nonnisi ineptissime tribui possunt.
- ε. Analogia aliarum linguarum Orientis, hebraeae affinium, velut Syria. Arab. &c. aut nullis, aut paucis admodum vocalium signis instructarum.
- ζ. Barbara ac plerumque chaldaica vel syriaca punctorum modernorum nomina, multiplex eorum numerus, figura situsque insolitus, & quasi furtive jam supra, jam infra, jam in medio literarum contra morem aliarum linguarum intrusus seu manifesta recentioris aetatis indicia.
- η. Litterae אױ, quas *matres lectionis* vocant, post punctorum inventionem *quiescentes*

centes &c. plura de his vid. in Auth. supra laud.

** Originem horum punctorum plerique adscribunt Masorethis Tiberiensibus sive doctis Judaeorum Magistris Tiberiade in Palaestina pluribus adhuc post Christum saeculis florentibus, qui, dum lingua hebraea defuit esse vernacula, ad conservandam textus hebraei integritatem, veramque lectionem moderna vocalium signa aliasque notas diacriticas circa saec. V aut VI (certum enim tempus nequit assignari) invenisse & successive textui addidisse, creduntur. Ex his tamen noli inferre

1) Linguam hebraeam Esdrae aetate nullis vocalibus fuisse animatam: cum constet sine his consonas pronuntiari non posse; id igitur unice contendimus modernam punctorum & accentuum farraginem eidem olim defuisse; quinimo aliquot jam vocalium notulis ad determinandam rectam vocis quandoque ancipitis lectionem ante punctorum inventionem antiquis jam usui fuisse, nonnulli cum Cl. *Schult. in praef. Gram. suae* fat probabile existimant. Neque existimes

B 4

2) A

2) A modernis textus hebraei punctis ex eo, quod humanae illa tantum sint auctoritatis, promiscue recedi, aliaque pro libitu substitui posse: Cum enim puncta masurethica antiqua ex traditione genuinam textus lectionem ut plurimum nobis fistant, ab his sine urgente ratione cuivis privato temere discedere haud est permissum.

§. XVII.

Textus
hebraei
integri-
tas.

Textus originarius V. T. quoad substantiam integer, purus adeoque authenticus adhuc extat: * proin a Judaeis malevole corruptus immerito incusatur **

* Quomodo enim sua alias versioni vulgatae constaret, saltem Catholicis indubia, in rebus fidei & morum authentia *intrinseca*, ceu perfecta suo cum Originali conformitas (hanc nempe subsequuta ejus prae aliis latinis Versionibus in Conc. Trid. approbatio necessario debuit subponere) si ex corrupto illa fonte promanarit? porro omnes V. T. libros incendio aut quovis alio fato periisse unquam & ab Esdra solius memo-

memoria
gratis om
C. VIII.
XII. 9.
Fontis
ntem nor
quovis fir
te fluere
fertim n
quaeren
nemine
enim coc
diversos
rores pa
scribarun
adhuc pe
de irrep
tatis con
Nec
vestigat
nus, qua
dicum
tegritat
etenim
mam ta
servatis
subsidii

memoriae beneficio restitutos denuo fuisse, gratis omnino prætenditur. Conf. Nehem. C. VIII. 1. 2. 3. — I. Mach. C. III. 48. — XII. 9.

Fontis vero, quam defendimus, puritatem non in uno alterove tantum codice quovis singulari, sed ubi Critico turbulente fluere videtur, e pluribus melioris præsertim notae codicibus simul collatis, illam quaerendam atque eruendam esse ipsa ratio, nemine etiam monente, dicat: singulis enim codicibus singulos sive eosdem sive diversos levioris momenti defectus ac errores partim temporum injuria, partim scribarum incuria vel ignorantia, aut quod adhuc pejus, forte etiam malitia hinc inde irrepere posse, nemo humanae fragilitatis conscius dubitabit.

Neque ex tot variantibus, quibus investigandis & colligendis operose non minus, quam laudabiliter hodie infistitur, codicum lectionibus, fidei morumque integritati periculi quid timendum est; hae etenim præter hoc, quod raro fidei summam tangant, sollicitè ad invicem collatae, fervatis cœritices genuinae regulis, id potius subsidii præstant, ut vera tandem aut sal-

tem verosimilior omnibus mature pensatis
tot inter codices discrepantes lectio eruatur.

** Edicant enim nobis, si lubeat, quot-
quot Judaeos hujus criminis arguunt, quan-
do, ubi, & a quibus id genus malitiae com-
missum fuerit? num ante, an vero post
Christi tempora? verum alterutrum timen-
ti haud levi erit solatio S. Hieron. in C. VI.
Is. ita commentans: „Si aliquis dixerit,
„ hebraeos libros postea a Judaeis esse fal-
„ fatos, audiat Originem, quid in octavo
„ volumine explanationum Esaiiae huic re-
„ spondeat quaestiunculae: quod numquam
„ Dominus & Apostoli, qui caetera cri-
„ mina arguunt in scribis & Phariseis, de
„ hoc crimine, quod erat maximum, re-
„ ticuissent; sin autem dixerint, post ad-
„ ventum Domini Salvatoris, & praedi-
„ cationem Apostolorum libros hebraeos
„ fuisse falsatos, cachinum tenere non po-
„ tero, quod Salvator & Apostoli ita testi-
„ monia (ex V. T.) protulerint, ut Judaei
„ postea ea falsaturi erant”: Imo Christus
ipsemet Judaeos ad scrutandas scripturas in-
dubie incorruptas, *Joan. V. 39.* ablegasse le-
gitur. — Advertendum praeterea, Judaeos
neque voluisse umquam, neque si voluissent,
potuisse

potuisse depravare omnes sacros codices: *primum* enim semper prohibuit, summa & fere superstitiosa, qua in sacros libros iidem nunquam non ferebantur, reverentia, mortem potius, quam vel unius literae mutationem admissuri; *alterum* pariter ostendit frequens codicum descriptio, horumque in totum orbem christianum dispersio, atque religiosa custodia quemvis Judaeis ad eos aditum intercludens. Illa vero, quae studiose corrupta a nonnullis suggillantur, facile ab hocce crimine purgantur.

§. XVIII.

Ad libros S. Scripturae V. T. rite ^{Linguae} intelligendos ^{hebr.} linguae hebraeae peritia ^{usus.} praepriis necessaria est *

* Dum enim ex §. XIII constat, ple-rosque V. T. libros suis ab authoribus idio- mate primum hebraeo fuisse scriptos, nemo uti quidem opinamur, ad illos recte inter-pretandos penitiorum linguae hebraeae no- titiam nedum utilem, sed & adprime ne- cessariam esse seriodubitabit. Tunc etenim
quis

quis librum quemcunque demum recte interpretari dicitur, quando regulis sanae Hermeniae debite instructus legitimum verborum sensum ab authore intentum plene adsequitur; quam vero ratione, quibusve mediis Theosophus verbi Dei scripto sive explanando, sive prædicando ex officio destinatus verum S. Scripturae sensum (eum nempe, quem ipsemet Spiritus S. ceu primarius ejus author intendit) referabit idiomatis adeo, quo ipsa scriptura nobis primitus consignata fuit, prorsus ignarus? regerenti forte, linguae originariae defectum ope tum versionum, tum probatorum, qui magno numero subpetunt, Expositorum abunde subpleri posse, haud inviti largimur, ex S. Scripturae versionibus, (quarum usum valde commodum ipsemet mox adsertum ibimus) pro eruendo legitimo scripturae originariae sensu plurimum subsidii iis saltem subpeditare, qui alienis magis, quam propriis videre oculis, plura credere, quam scire amant; sed quid tunc? ubi verum scripturae sensum scrutari volenti, versionis præsertim antiquae, idioma aequè ac fontis ipsius ignotum fuerit? quid? si versio forte corrupta, aut
fonti

fonti dissona adpareat, aut eadem, qua ille obscuritate laboret? quid? si idiotissimi plures soli fonti proprii commodam sui in alias linguas translationem plane respuant? aut ipsimet interpretes de genuino fontis sensu inter se adhuc certent, sive, quod non infrequens est, sensa de sensu controverso prorsus obposita dubitanti exhibeant? num in hoc eventu utrisque (quod tamen rationi repugnat) aut, ne verum forte pro falso eligat, nulli suum praeftabit adsensum? probe conscius singulos interpretes, nisi unanimis omnium aut plurium saltem Patrum conspiret consensus, falli quandoque & fallere posse utpote nullo inerrantiae dono praemunitos: in hujusmodi igitur interpretum confictu, iudicio Ecclesiae adhuc suspenso, linguae originariae penitus ignarus genuinum scripturae sensum ex officio reddere forte rogatus, eundem aut ex aliorum ore vel calamo non nisi titubando exponere, aut aliis in consultis mere divinando depromere debebit, nec sibi, nec cuiquam alteri verum sensum praestolanti unquam plene satisfactorius.

§. XIX.

Verfio-
num ufus
genera-
tim.

Sacrae fcripturae Verfiones praefertim antiquiores pro obtinendo vero ejus fenfu non folum utiles fed & faepe neceffariae funt *

* Partim ad verum & antiquum vocum linguae originariae fignificatum facilius detegendum, textusque primaevi puritatem ac integritatem aut firmandam, aut reftituentem, — partim ad AA. praecipue Judaeos ex propriis ipforum verfionibus efficacius convincendos. Cum enim linguae hebraeae utut olim florentiffimae, fed jam ultra bis mille annos emortuae tota, quae adhuc fupereft, curta fuppellex folius V. T. codicis inclufa fit anguftiis, facile intelligitur, vocum hebraearum plures vel periiffe penitus, vel faltem illarum, quae nonnifi femel aut raro in Bibliis occurrunt, fignificatum, nobis admodum obfcurum, dubiumque fieri; utrique proin defectui optime mendentur textus originarii in alias tam Occidentis, quam Orientis linguas hebraeae praefertim cognatas factae translationes: quarum authores, quo hebraeae adhuc flo-

rentis

rentis aetati erant propiores, eo magis antiquum, verumque vocum hebraearum significatum sibi perspectum habuisse credendi, ideoque in locis obscuris, nobisque imperviis merito consulendi sunt.

§. XX.

Quascunque V. T. Versiones, anti-
 quitate sua praecedit Graeca LXX In-
 terpretum sic dicta translatio *

Versio
 Graeca.

* Pluribus equidem recentiorum Criticorum sublestae fidei & a quodam Judaeo Hellenista, cuidam Aristaeae Ptolemaei Philadelphi quondam Aegyptiorum Regis aulico subposita videtur hujus versionis historia, praesertim circa ea, quae de interpretum numero, tempore, loco, modoque enarrantur; in hoc tamen critici fere omnes facile conspirant, plerosque V. T. libros ducentis, & amplius ante Christum natum annis graeco jam idiomate expressos, & in Judaeorum synagogis publice praelectos fuisse, tantamque in Oriente auctoritatem passim obtinuisse, ut Christus ipsemet, ejusque Apostoli plura V. T. testimonia

monia ex ipsa hac versione pro re nata consueverint proferre; quo factum, ut quem adhuc hodie possidet, usum publicum, summamque fidem in Orientis non minus, quam Occidentis Ecclesiis illa nata fuerit, non obstantibus, quibus interea conspersa fuit, levioris momenti naevis atque defectibus.

Praeter hanc novas ex hebraeo V. T. in Graecum versiones altero circiter post natum Christum saeculo adornarunt *Aquila*, *Symmachus*, & *Theodotion*, qui, cum vel origine vel religione ad tempus saltem Iudaei fuerint, his quoque magis ac Christianis quandoque favisse inveniuntur; in iis tamen, quae religionem christianam proxime haud concernunt, illorum versiones ad textus hebraei genuinam lectionem sive restituendam sive confirmandam perutiles, ideoque dignae habitae fuere, quas *Origines* in sua referret *Hexapla*, versionibus postea *Hierichuntina* & *Nicopolitana* incertorum Auctorum aucta, ideoque *Octapla* passim vocata.

§. XXI.

Ceteras inter Orientis versiones pro Paraphr. chaldaicae.
 V.T. exegefi usum praestant uberrimum

Paraphrases chaldaee five תרגומים *

* Non una unius, sed plures diversorum authorum, tempore pariter diverso, prodire ejusmodi Paraphrases, ob linguae hebraee ignorantiam post captivitatem babyloniam inter ipsos Judaeos invalescentem, potissimum enatae: *Prima* in Pentateuchum ab *Onkeloso* edita est, ob styli puritatem & concisam magis sensus expressionem, duplici alteri in eundem Pentateuchum paraphrasi *Hierosolymitanae*, & cujusdam *Jonathanis*, sive incerti potius authoris longe praehabenda. *Alteram* in prophetas tum priores, tum posteriores concinnavit *Jonathan Ben Uziel*, priori *Onkelosi* proxime comparandam. *Tertia* demum in *Hagiographa*, quae R. *Josepho Lusco* vulgo adscribitur, ab ejus ore primum a discipulis, nuda, ut fertur, excepta, stylo postea uberiori successive consignata, & in certum ordinem immixtis etiam hinc inde fabulis, redacta fuit. — Reliquae paraphrases in libros

particulares, Cantica nempe, Ruth, Threnos, Ecclesiasten, & Estherem hebr. מגלות dictos, aevi saeculo V. posterioris impuri partus sunt, figmentis talmudicis passim referti. — His igitur seclusis cum hae paraphrases, praecipue antiquiores, prophetias hebraeo sermone de Messia obscure quandoque loquentes, multo clarius ceteroquin exponant, decretorium christianis contra Judaeos argumentum pluries subpeditant.

§. XXII.

Verfio
Syriaca.

Duplex hodie V. T. extat verfio Syriaca, altera ex ipso fonte hebraeo, Apostolorum aetati fere coeva: altera ex verfione των ὁ posteriori tempore expressa *

* Prior Maronitis *simplex & antiqua* vocata, incerti quidem authoris aevo tamen apostolico proximi partus esse inde colligitur, quod ab antiquis jam Patribus *Origene, Basilio, Ephrem*, aliisque ejus fiat mentio: haecque, cum linguae hebr. valde cognata sit, textuique presse insistat, in exponendis feliciter locis obscuris, fontisque
genuina

genuina lectione comprobanda insignem habet usum. — Idem vere de Versione Syriaca N. T. sentiunt eruditi. — Pare[m] *posterior*, quam *figurata[m]* compellant, usum haud subpeditat, nisi forte ad faciliorem graecae Versionis intelligentiam promovendam, veramque ejus lectionem hinc inde stabilendam. Hujus Authorem, atque natales in saeculo VIII. quaerendos esse Critici plerique existimant.

§. XXIII.

Versio V. T. Arabica in polyglottis anglicanis contenta, partim ex hebraeo partim ex versione των 6, & Syriaca expressa fuit *

Versio
Arabica.

* Variarum a variis tum Judaeis, tum Christianis, vix tamen ante saec. X. prodierunt V. T. versiones arabicae, quas inter praecipue commendatur illa a R. Saadia circa Saec. X. ex hebraeo facta, cujus tamen solus Pentateuchus luce publica donatus scitur, cum versione arabica in polyglott. *paris.* & *lond.* ut plurimum conspirans. Habetur & alia Pentat. Versio arabica, Judaeis Mau-

ritanis olim usui, & ab *Erpenio* 1622. Lugd. Bat. edita, textui hebraeo presse insistens. — Reliquas utriusque T. tam integri, quam singulorum librorum versiones arabicas a christianis partim ex hebr. partim V. Syr. & των ό quoad V. T. varie factas hic recensere omnes non vacat: usus illarum pro librorum authorumque diversitate equidem diversus est, ad illustrandum tamen obscuris in locis textum hebraeum, ambiguumque vocum significatum exactius determinandum prae aliis versionibus plurimum subsidii lucisque subministrat.

§. XXIV.

Pentateuchus Samaritanus.

Pentateuchum Samaritanum eadem fere cum hebraeo, non tamen majori auctoritate, gaudere verior nobis hodie videtur Criticorum sententia *

* Usus ejus Hebraeis olim ad captivitatem babylonicam usque tam in Samaria, quam Judaea communem fuisse, historiam gentis hebraeae perlustranti, coll. simul §. XV. facile constabit; ejus quoque mentionem saepius ingerunt antiqui scriptores,

Eusebius

Eusebius, Cyrill. Alex. Hieron. aliique. Europaeis tamen, quo, nescitur, fato nulla illius copia concessa fuit, nisi usque ad saeculi proxime elapsi initia, ubi quoddam illius exemplar, curante inter alios *Achille Harlaeo*, Congr. Orator. presbytero, posteaque Episcopo, ex Oriente Parisios delatum, & polyglottis tum parisiensibus, tum anglicanis postmodum insertum fuit; hunc ipsum vero Pentateuchum Samaritanum plane conspirare cum illo, quem memorati ante scriptores laudarunt, testantur praeter alia, textus ab iisdem PP. citati, & cum moderno Samaritano textu ab eruditis sollicitate collati. — Porro nihil fidei moribusque dissonum exhibet Pentateuchus praefatus, solaque ejus ab hebraeo differentia (si excipias עיבל loco גרזים a descriptore olim *Deut. XXVII. 4.* forte studiose intrusum) in eo deprehenditur, quod quaedam addita, repetita, transposita aliter ac textus hebr. contineat. Usus illius tum in confirmanda ac declaranda moderni hebraei lectione, tum in refutandis variis Judaeorum mysteriis ex varia literarum hebraearum figura, situ &c. frivole haustus, se potissimum commendat. Vid. *Morin.* in

Exercit. in Pentateuch. Samarit. Walton.
Proleg. XI. &c.

§. XXV.

Verſio Sa-
maritana.

Duplex extat Pentateuchi Samaritani translatio: alia *Chaldaeo-Samaritana*, *
Arabica alia **

* *Prioris* neque auctor, neque tempus certo definiri poteſt ob neglectam a Samaritanis gentis propriae hiftoriam indeque enatam antiquorum geſtorum ignorantiam: poſt linguae tamen hebraeae interitum illam iisdem ferme ex cauſis, ob quas Paraphraſes chaldaeas ſupra §. XXI. exortas inuimus, adornatam quoque fuiſſe, ſat fundata plurimorum ſtatuit opinio: unde pariter chaldaeae ejusdem dialecti cum hebraea, hac tamen praeva- lente, commixtae origo, haud difficulter colligitur: extat ea in Bibliis polyglottis Pariſiis ac Londini editis, textui *κατα ποδα* plerumque inſiſtens, ideoque cum unica tantum verſione latina textum ſimul & verſionem concinne exprimente.

Altera

** *Altera versio Arabica*, ob sui cum versione arabica Pentateuchi *Saadiae* frequentem consensum nonnisi post saeculum IX, quo auctore? nescitur, enata, sectae muhammedanae per Orientem una cum lingua arabica circa id temporis late jam diffusae, suam verosimilius debet Originem. — Quae de *tertia* Pentateuchi Samaritani versione *graeca* a quibusdam narrantur, fidei sunt admodum dubiae: cum illa ubi hodie lateat, ignoretur. — Versiones *Aethiopicam*, *Persicam* &c. fusius hic recensere consulto omittimus: partim quia hae non ex fontibus, sed aliis tantum ex versionibus plerumque sunt factae, partim etiam, quia modicum in exegesi sacra usum subpeditant.

§. XXVI.

Inter omnes, quae sive in Oriente, versio latina vulgata. sive in Occidente unquam prodire textus Originarii Versiones, *usu & auctoritate* praeceminet *vulgata latina* *

* Prima S. Scripturae versio latina ex ipsa τῶν ὁ V. T. translatione ab auctore in-

certo reddita Ecclesiae nascenti jam coeva, Hieronymo *vulgata*, Augustino *Itala*, Gregorio M. *Vetus* vocata, usum inter christianos publicum invariatum tenuit ad saec. IV. usque, quo ab Hieronymo adhuc juvenile iis in locis, ubi a versione των ό discrepare videbatur, ex graeca *Originis* hexaplati, quae pura adhuc credebatur, versione primum emendata fuit. Novam dein idem Hieronymus jam adultior omnium, quos Canon hebraeorum tunc exhibebat, V. T. librorum, Tobiae quoque & Judith versionem, ex ipso fonte hebraeo, multorum amicorum suasu, utpote cunctis ad id operis necessariis naturae artisque subsidiis optime instructus, tandem adgressus, ea perfecit diligentia, ut ad *hebraicam veritatem*, quo nomine textum originarium indicare solebat, quam proxime posset, accedere studeret, nunc verba, nunc sensum, nunc utrumque simul, exprimendo; prout *in praef. in Jobum* ipsemet testatur. — Ut vero nova haec versio, sua se praestantia, utpote Fonti adprime conformis, nedum christianis, sed ipsis adeo Judaeis mire commendaret, usum tamen publicum (utpote pluribus, praecipue S. August. *vulgatae* dudum receptae auctoritate nimium praecipue occupato, fortiter reluctans) nonnisi circa saec. VI. consecuta, & ab eo fere tempore promiscuo una cum *vulgata* veteri usu aliquamdiu donata fuit, donec tandem ex utraque, veteri nempe, & nova Hieronymi versione, parte tamen hujus potiori (Psal-

(Psalms nempe, & quaedam alia si excipias) retenta, ea ipsa, quam hodie habemus, vulgata conslata fuerit, etsi, quo praecise tempore, quove authore id factum sit, ignoretur. — Porro hanc ipsam vulgatam non solum nihil *verae fidei*, *morumque* doctrinae adversum continere, quin potius antiquum vocum hebraearum significatum exacte plerumque determinare vel ipsi inter DD. Protestantes Viri doctissimi ingenue hodie dum fatentur; quibuscum tamen nos ipsi haud diffitemur, plura adhuc, etiam post iteratam ejus correctionem, levioris momenti errata in ea contineri; in quorum tamen censum nolumus ea omnia computari, quae *Vulgatam* a moderno textu hebraeo V. & graeco N. T. dissentire manifestant: hujus enim dissensus ratio in illis saepe defectibus & erroribus invenitur, quos vel ex librariorum incuria aut ignorantia, vel praepropera Criticorum audacia in textum primigenium impune irrepisse, ingens variantium Lectionum numerus a Viris industriis jam collectus abunde testatur, ex antiquorum codicum, & versionum collatione denuo emendandos. De caetero siquid in Vulgatae verbis, aut integris etiam sententiis obscurum aut ambiguum, aut ea, quae fonti propria est, energia non satis expressum occurrat, hujus lucem aut medelam e textu originario unice petendam esse, nemo est, qui nesciat.

§. XXVII.

Scripta
rabbinica.

Veterum Rabbīnorum scripta, a fabulis purgata, christiano S. Scripturae Interpreti pro capiēdo vero ejus sensu subsidium haud leve quandoque subpeditare valent *

* Rabbīnos namque aliosque Scriptores judaeos, praesertim veteres, antiquitatum, rituum, morumque gentis suae prae ceteris peritos, ac traditionum a Patribus haustarum adprime gnaros, valdeque tenaces fuisse, abunde compertum est: horum vero notitiam ad rectam S. Scripturae intelligentiam praepriis necessariam esse, quis dubitet? sub nomine interim scriptorum rabbinicorum intelligimus tum varia illorum commentaria pro illustrandis locis scripturae obscuris, olim edita, tum etiam *talmudica*, quae in judaeorum תלמוד, *talmude* h. e. libro universam eorum doctrinam sacram aequae ac profanam orali traditione a Mose, ut jactant, propagatam, duabus partibus *Mischna*, & *Gemara* sive *subplemento*, complectente hodie exhibentur; fatemur equidem multas in hisce scriptis reperiri fabulas, superstitiosa multa, quid? quod impia quoque ac manifesta mendacia, ita tamen plerumque conficta, ut ea ab erudito quovis facile detegi, & vix non manibus palpari valeant: irritum tamen illorum censemus conatum, qui omnia religionis christiana dogmata ex iis probare frustra contendunt.

SELECTAE
POSITIONES

PHILOLOGO - SCRIPTURISTICAE

EX

LIBRO I. MOSIS.

- I. *Moses scriptorum Ss. antiquissimus, Pentateuchi, Hebr. המשה הומשי תורה i. e. quinque quintae scilicet partes legis dicti genuinus author, libro I. sive בראשית veram ab orbe condito historiam gentis judaeicae circiter an. 2370, enarrat.*
- II. *Anni, quibus ille Patriarcharum πατριάρχων ac aetatem universim determinavit, solares, nostrisque similes fuere.*
- III. *Chronologiae fontis hebraei potius, quam versionis των ό inhaerendum esse consensimus.*
- IV. *Cap. I. 1. Ex ברא אלהים mysterium trium in uno Deo Personarum non evincitur. Huic tamen magis favent Ps. 26. ib.: item Cap. III. 22. Et Cap. XI. 7. Et c.*
- V. *Cap. I. 2. ורוח אלהים מרחבת על-פני המים & Spiritus Dei ferebatur super aquas: consulto Patrum antiquorum sensu frequentius quidem de Spiritu Dei, quam vento vehementi intelliguntur: etsi linguae genius posteriori explicatui quoque suffragari videatur.*
- VI. *Cap. II. 2. ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו Vulg. Et complevit Deus die septimo opus suum: loco השביעי Pent. Samar. sensui conformius exprimit ימי שבתות in die sexto: quam lectionem quoque referunt LXX. Και συνετελεσεν ο Θεος εν τη ημερα τη εκτη τα εργα αυτα. Et Syrus.*

VII.

Chald. conformius הוא ipse vel ipsum (semen) quam היא, ipsa (mulier) cum Vulgata legitur.

XII. Cap. IV. 7. ואלך תשוקתו ואתה תמשל-בו
Et ad te conversio vel obedientia ejus, & tu dominaberis illi: pensatis adjunctis de dominio Caini in Abelem non inepte exponuntur. Vers. των ó haud invita: προς σε η αποσροφη αυτε &c.

XIII. Ibidem post verba ויאמר קין אל-הבל אחיו
Et dixit Cain ad Abel fratrem suum: a Sam. LXX. Aquila, Vulg. & Syro recte supplentur seqq. Egrediamur foras. Ni malis cum Cl. Michaelis D. B. 9ter & h. f. 182. loco ויאמר olim forte sine א scripti a. r. מרר hoc sensu legere: Cain vero fuerat exacerbatus contra Abel fratrem suum.

XIV. Ibidem 26. אז הוהל לקרא בשם יהוה
tunc ceptum est invocare nomen Domini, coll. cum Cap. VI. 2. ויראו בני-האלהים Et viderunt filii Dei, ita congrue exponi possunt: Tunc ceptum est vocare (homines) nomine Jehova; h. e. Filios Dei.

XV. Cap. V. 24. ויתהלך הנוך את-האלהים ואיננו
Vulg. Et ambulavit Henoch cum Deo, & non adparuit: quia tulerat eum Deus coll. cum Eccles. XLIV. 16. & Hebr. XI. 5. Πισει ενωχ μετετεθη τε μνημο εου θανατον &c. nonnisi contortum de morte Henoch naturali explicatum admittunt.

XVI. Cap. VII. 20. חמש עשרה אמה מלמעלה
Vulg. Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat &c. Ex his nobis manifestum fit, diluvium

lucium fuisse universale; quidquid demum in-
creduli obganniant.

XVII. Cap. IX. 5. את-דמכם לנפשתיכם אדרש
sanguinem vestrum, מיד כל-היה . . . האדם וגו'
animarum vestrarum requiram de manu omnis
bestiae . . . & de manu hominis &c. loco
מיד כל-היה de manu omnis bestiae, Samar. sen-
sum stylo, scopoque Mosis magis adcommodatum
reddit ita legendo: זימח יני זימח יני זימח יני
De manu omnis viventis requiram eum i. e. de
manu hominis, de manu viri, fratris &c.

XVIII. Cap. X. 21. ולשם ילד גסהווא
Punctis nonnihil כל-בני-עבר אתי יפת הגרל
variatis hunc reddimus sensum: Et ipsi Sem
fratri Japhet majoris natus est etiam ille ipse
(inter posterós) qui fuit pater omnium filiorum
Heber, h. e. qui postea dicti sunt Hebraei.

XIX. Cap. XI. initium usque ad v. 10. exclusive
praemissum Cap. X. integro, huicque subjuncto
Cap. XI. 10. cum seqq. connaturalem magis re-
rum gestarum ordinem cum serie narrationis
absque hysterosi exhibet.

XX. Ibidem 4. ונעשה-לנו שם פך-נפויץ על-פני
Coll. Is. LV. 13. II. Sam. VIII. 13. כל-הארץ
ita interpretamur: & faciamus nobis signum,
ne dispergamur in superficiem omnis terrae:
hujus expositionis rationem coram reddaturi.

XXI. Ibidem 12. Cainan Arphaxad inter & Sale
in textu hebr. constanter omissus versioni τωv ó
& Luc. Cap. III. 36. aliena manu sive errore,
sive fraude insertus nobis videtur.

XXII. Ibidem 31. loco hebr. ויצאי אתם וגו'
h. e. Et exiverunt cum eis, praeferimus denuo
Samar.

Samar. Et eduxit eos de Ur Chaldaeorum; ita & LXX. cum Vulg.

XXIII. Cap. XI. 32. ויהיו ימיתרה המש שנים
Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum & mortuus est in Haran. coll. cum v. 26. vixitque Thare septuaginta annis & genuit Abram &c & Cap. XII. 4. septuaginta quinque annorum erat Abram, cum egrederetur de Haran. Item Act. VII. 4. Postquam mortuus est pater ejus &c nonnisi difficillime conciliatur; quaevis vero disparet antilogia, si cum Sam. ita legatur v. 32. Et fuerunt dies Thare quinque anni & quadraginta & centum anni, sive 145. &c. Nam anno 70. vitae Thare, quo is genuit Abram, additi anni 75, quos Abram post mortem Thare Act. VII. 4. de Haran egrediens numerabat, faciunt 145. annos: cum $70 + 75 = 145$.

XXIV. Cap. XII. 7. וירא יהוה אל-אברם וגו'
Vulg. Et adparuit Dominus Abram: hanc aliasque Dei adparitiones V. T. Patriarchis factas ceu irrefragabiles eximiae ejus erga illos bonitatis & benevolentiae testes non angelis, sed ipsimet Deo immediate cum Patribus antiquis plerisque adscribimus: proin redivivis hodie Arianis Socinianisque exin nulla subpetit ratio, sua Christum divinitate spoliandi, eumque merum Dei legatum, ejusque in terris vices gerentem ex eo declarandi, quod & in V. T. Dei adparitiones non nisi Angelorum ministerio peractae fuerint.

XXV.

XXV. Cap. XIV. 18. ומלכי-צדק מלך שלם הוציא
Vulg. Melchisedech 'לחם ויין והוא כהן וגו'
vero Rex salem protulit panem & vinum; erat enim Sacerdos &c. Ex hoc, conf. simul Ps. CIX. (Hebr. CX.) 4. & Hebr. VII. 1. & seq. ipsum Melchisedechum. panem & vinum in sacrificium obtulisse, & sacrificio Christi typice praelusisse nobis indubium est.

XXVI. Ex 12. Cap. XX. וגם-אמנה אחתי בת-אבי
Et etiam vere soror mea הוא אך לא בת-אמי
est, filia patris mei, sed non filia matris meae.
Saram veram Abrae ex eodem patre, matre vero diversa sororem, & inter hos in statu naturae matrimonium licitum fuisse recte inferimus.

XXVII. Cap. XLIX. 10. לא יסור . . . ומחקה
Non recedet . . . מבין רגליו עב די-יבא שילה
& legislator de femore ejus, donec veniat schilo: quae hic in fonte hebraeo obscura sunt, Samar. clarius ita determinat שׂמֶרֶת־אֵלֶיךָ
Non recedet . . . de שׂמֶרֶת־אֵלֶיךָ
vexillis ejus, donec veniat Pacificator. Pax enim Deum inter & hominem lapsam iterum restauranda, erat praecipuus promissi Messiae
Finis.

O. A. M. D. G.

© The Tiffen Company, 2007

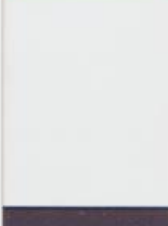

TIFFEN® Gray Scale

A	1	2	3	4	5	6	8	9	10	11	12	13	14	15	17	18	19
	R	G	B				W	G	K	C	Y	M					
																	

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black
								

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8